

УДК 8.11.133.1 (003.22 + 003.32) «08/20»

СИДЕЛЬНИКОВА Лариса – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри іспанської та французької філології, Київський національний лінгвістичний університет, вул. Лабораторна, 3, Київ, 03450, Україна (larysa.sydelnykova@knl.u.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7975-7935>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.25>

Бібліографічний опис статті: Сидельникова, Л. (2021). Літерна символіка сучасного французького письма. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 47, 185–192.* doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.25>

ЛІТЕРНА СИМВОЛІКА СУЧАСНОГО ФРАНЦУЗЬКОГО ПИСЬМА

Анотація. Мета дослідження – встановити символічні конотації окремих літерних знаків французької мови, представити основні символи та концепти, які становлять образно-поняттєву систему ініціалей французької картини світу, визначити семантичне співвідношення між літерою французького алфавіту і цифрою, розкрити філософсько-символічний аспект алфавітної системи французького письма. Об'єкт дослідження – літерні знаки французької писемної мови; предмет – символічні, метафоричні, ідеографічні особливості літер сучасного французького письма. Встановлення символічного значення літер французького алфавіту має за основу конструктивний метод, який допоміг визначити елементарні складники літерних знаків, а також виявити зв'язки між ними; структурний – для встановлення поняттєвої структури орфограм шляхом вивчення лексико-семантичних полів із тими чи тими ініціалами; семантико-когнітивний – для виявлення й опису відповідних концептів, закладених у літерному знаку, а також графонімічний аналіз, використаний для з'ясування місця й ролі кожної окремої літери в лінійній системі алфавіту. Наукова новизна полягає в тому, що вперше встановлена образно-поняттєва система ініціалей французького алфавіту, що містять біблійні символи, символи природи, архетипні символи, символи почуттів тощо, уперше описані характеристики літер як геометричних форм та як числові відповідники, які всередині системи відображають універсальні метафоричні поняття. У статті доведено, що літерний знак – це певний візуальний образ, співвідносний із певними філософськими поняттями та концептами, що французька орфографіка є символічною системою, яка забезпечує універсалізацію та кодифікацію повідомлень і передбачає знання механізмів реалізації цих процесів.

Ключові слова: літерний знак, ініціаль, символ, концепт, письмо, французька мова.

SYDELNYKOVA Larysa – Doctor of Philology, Professor, Professor at the Department of Spanish and French Philology, Kyiv National Linguistic University, 3, Laboratorna str., Kyiv, 03450, Ukraine (larysa.sydelnykova@knl.u.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7975-7935>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.25>

To cite this article: Sydelnykova L. (2021). Literna simvolica suchasnego frantsuzkogo pysma [Alphabet symbolism of modern French writing]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Druhobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. “Philology” Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 47, 185–192.* doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.25> [in Ukrainian].

ALPHABET SYMBOLISM OF MODERN FRENCH WRITING

Summary. The article presents an attempt to establish the implicit meanings of single letters of the French alphabetic system of writing, to reveal the basis for the disclosure of the principles of the universe. Thus, in this research the alphabet sign acquires the properties of the symbol. The aim of

the study is to establish the symbolic connotations of single alphabet signs of the French language, to present the main symbols and concepts that make up the figurative system of initials of the French picture of the world, to determine the semantic relationship between the letter of the French alphabet and number, to reveal the philosophical and symbolic aspect. The object of the study are the alphabet signs of the French written language, the subject – the symbolic, metaphorical, ideographic features of the letters of modern French writing. Establishing the symbolic meaning of the initial letters of the French alphabet is based on a constructive method that allowed to determine the elementary components of alphabet signs, as well as to identify links between them, structural – to establish the conceptual structure of orthography by studying the lexical-semantic field of initial letters, semantic-cognitive – for identification and description of relevant concepts embedded in the alphabet sign, as well as graphonomic analysis used to determine the place and role of each letter in the linear system of the alphabet. The scientific novelty is that for the first time a figurative system of initials of the French alphabet containing biblical symbols, symbols of nature, archetypal symbols, symbols of feelings, etc. was established, the characteristics of letters as geometric forms concept. The article proves that the alphabet sign is a certain visual image that reveals philosophical concepts and notions, French orthography is a symbolic system that determines the universalization and codification of the message, knowledge of a code to reveal it and activate cognitive mechanisms.

Key words: *alphabet sign, initial, symbol, concept, letter, French language.*

Постановка проблеми. Сучасні наукові дослідження спрямовані на встановлення взаємозв'язку між мовознавчими аспектами та філософськими, зокрема теософськими категоріями й розглядають роль символів та основних символічних систем, які будують мову та розкривають способи пізнання людиною самої себе та навколишнього світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти мови чисел досліджували сучасні мислителі й математики (О.Ф. Лосєв, В.Ю. Ірхін, Н.Н. Моїсеєв, А.А. Зенкин та інші), які пов'язували сутність і прояви числа із Природою, Космосом і Людиною. Зауважимо, що вивчення латинського алфавіту у співвідношенні із цифрами в сучасній науці фрагментарні. Значна кількість таких досліджень полягають винятково у виявленні впливу літер власного імені людини на її характер.

У науці нового часу основною символічною системою стала алфавітна, літери якої – це графічні символи, що несуть у собі філософські, психологічні, онтологічні образи та поняття, а також математична система, де числа й геометричні фігури мають безпосередній стосунок до розуміння сутності світобудови. Літери алфавіту з лінгвістичного погляду є позначеннями фонем, наділених акустичними параметрами. Фонемі з погляду фізики є звуковими хвилями й мають фізичні характеристики, які підпадають під дію законів математики. Отже, літери алфавіту з упевненістю можна розглядати не тільки як лінгвістичні

символи, а і як математичні знаки, які позначають звукові хвилі. Літери – це символи фізичних явищ, фізичних явищ, наділені математичними величинами і співвідносні з певними числами. Їх порівнюють із числовими величинами, які відповідають космічним законам. За цими законами побудовано простір всесвіту.

Отже, *актуальність* запропонованої статті зумовлена оновленням підходом до онтології письма, зокрема загальною тенденцією до вивчення символічної природи мови.

Метою статі є встановлення літерного символізму алфавітної системи французького письма з позицій її зв'язку з математичними символами. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: визначення метафоричного, понятійного значення літерних знаків французького письма, виявлення символізму алфавітної системи сучасної французької мови, вивчення семантичного співвідношення між літерою французького алфавіту і цифрою.

Об'єкт роботи – літерні знаки сучасного французького письма, а *предмет* – символічні, понятійні, метафоричні, ідеографічні особливості літер французької мови та цифр.

Виклад матеріалу. У багатьох стародавніх мовах букви позначали не тільки звуки мови, а й числа. Зв'язок деяких перших натуральних чисел і наочних символів-образів зафіксовано в різних філософських і культурних системах, наприклад у системі Піфагора, кабалі, арканах Таро. Ця традиція досі зберігається в церковнослов'янській та в давньо-

грецькій мовах, де кожна буква має своє ім'я й індивідуальний сенс (Ирхин, 2000, с. 275). Наприклад, буква іпсилон за формою нагадує розвилку доріг, вона символізувала вибір між добром і злом. Першим досягнув це Піфагор, у стародавньому світі ще довго побувала приказка: «Вибирати дорогу за Піфагора буквою», тобто робити вирішальний вибір. Отже, графічна форма будь-якого висловлення й обчислення – це водночас різні й подібні способи співвідношення знаків за укладеними в них значеннями слів, позначених буквами, і знаків, виражених цифрами. Сенс і величина – це різні форми значення. Звідси випливає правомірність зіставлення двох площин – літер і чисел (Заренков, 1999, с. 28). Встановлення числових значень кожної букви алфавіту (що може бути зроблено для всіх «священних» мов – гебрійської, грецької, латинської і церковнослов'янської) дає підстави вести мову про числовий код (гематрію) кожного слова або уривка тексту. Найбільш докладно ця техніка «роботи» зі священними текстами розвинена в кабалі. Аналогічна витончена система «роботи» з арабськими священними текстами була розроблена в суфійській традиції (Джелімов, 2014, с. 64). Суть цього методу полягає в тому, що кожній букві мови відповідає певне число, якщо ми складемо числові значення літер, з яких складається слово або речення, то отримаємо певну суму. Ця сума і є гематрія окремого слова.

Зазначимо, що у своїй роботі ми використовуємо термінологічну систему орфографіки – лінгвістичної науки, яка заснована на функціональному підході до вивчення орфографічних явищ. Основною структурною одиницею орфографіки є орфограма, яку характеризують певні графічні, фонетичні, граматичні та семантичні відношення. У статті також застосовано поняття «ініціаль» – початкова літера, що походить від лат. *initialis* – «початок», широко використовується в дослідженнях із романського мовознавства. У межах предмета та проблем представленого дослідження початкові літери французького письма розглядаються як ініціали – значущі одиниці письма, які відображають певну семантичну інформацію та слугують основою передачі розуміння коду будь-якої лінгвокультури. Отже, літеру розглядаємо як символ, під яким

розуміємо здатність графічної форми передавати певний ідеальний первісний зміст про матеріальні та нематеріальні речі, поняття, ідеї, якими людина може оперувати свідомо та несвідомо. Одна з основних властивостей літери-символу полягає в її здатності перебувати в постійному внутрішньому зв'язку з тими об'єктами, які вона репрезентує, що забезпечує тісний зв'язок між формою та змістом. Символізму літерних знаків властиві подвійність, здатність віддзеркалювати протилежні явища, передавати цілісну ідею, абстрактні поняття й духовні сутності, також багатозначність, складна структура. Ураховуючи основні символічні характеристики геометричних форм та чисел, спробуємо декодувати деякі літери французького алфавіту як символічні, ідеографічні знаки.

Уособлюючи в собі число «один», літера *A* у французькій картині світу відображає такі поняття, як «зв'язок», «єднання», «згода», реалізовані в дієсловах *accouler*, *accorder*, *accoster*, *arranger*, *accupler*, *acquiescer*, *adenter*, *adhérer*, *adjoindre*, *adopter*, *agencer*, *agglutiner*, *agrafer*, *agréer*, *agréger*, *agrouper*, *ajouter*, *appairer*, *attrouper*, *allier* тощо; «покрив», «пристановище», «захист», «опора»: *auberge* (*m*), *abri* (*m*), *abrivent* (*m*), *armure* (*f*), *assurance* (*f*), *abutement* (*m*), *appui* (*m*), *accot* (*m*), *accotoir* (*m*), *accoudoir*, *adosser*, *alimenter*, *aplomber*; «рух», «зростання»: *accéder*, *accélérer*, *accentuer*, *accourir*, *accroître*, *arracher*, *actualiser*, *additionner*, *activer*, *agir*, *aller*, *ambler*, *arriver*, *atteindre*, *avancer*, *axer*; «накопичення», «прибутток»: *affurer*, *agglomérer*, *agrandir*, *apporter*, *amasser* тощо, «відсутність», «невідповідність»: *absence* (*f*), *anormal* (*adj.*), *atypique* (*adj.*), *amoral* (*adj.*), *anergie* (*f*), *astable* (*adj.*), *asymétrie* (*f*) тощо; «початок»: *accouchement* (*m*), *afflux* (*m*), *amorçage* (*m*), *amorcer*, *avancer*.

У системі французького алфавіту літера *B* посідає другу позицію не просто так. По-перше, за своєю графічною формою нагадує дві дуги; по-друге, уособлює в собі значення рівноваги та поєднання двох можливостей: чоловічого і жіночого, позитивного і негативного, добра і зла, світла і темряви, народження і смерті тощо.

На лексичному рівні значення цифри 2 в літері *B* (вертикаль та дві дуги) відображає такі поняття: вертикальна лінія симво-

лізує в літерному знаку *B* образ опори, захисту, загородження: *bâchage (m)*, *baguette (f)*, *baïonnette (f)*, *balustrade (f)*, *balustre (m)*, *barrage (m)*, *barre (f)*, *barricade (f)*, *barrière (f)*, *base (f)*, *bastille (f)*, *bastion (m)*, *bâtiment (m)*, *baïton (m)*; дві дуги графічно можуть відображати губи людини або рот (*bouche (f)*, *buccal (adj.)*, *balèvre (f)*), бо значна кількість слів із початковою *B* репрезентують акти говоріння, споживання їжі, пиття, цілування чи подиву, у відтворенні яких активну участь беруть представлені вище органи.

Дві дуги, утім, і порядковий номер літери *B* має числове значення «два», що й відображено на лексичному рівні, передусім лексичними одиницями зі складеним елементом *bi-* (від лат. *bis* – «двічі»): (*biarticulé (adj.)*, *biaxe (adj.)*, *bicéphale (adj.)*, *bicolore (adj.)*, *bicorne (adj.)*, *biculturel (adj.)*, *biennal (adj.)*, *bilingue (adj.)*, *binair (adj.)* та багато інших). Дві дуги також символізують аспект рівноваги (*balance (f)*, *balancer, balancier (m)*), оскільки на графічній площині вони являють собою дві рівновеликі частини площини, отже, вертикально симетричні форми.

Як третя літера французької абетки знак *C* передає концепт «життєва сила», який відображає троїсту природу духовного світу, множинність, рух уперед, ріст, оновлення, творчу силу. Число «три» графічно пов'язане із трикутником, отже, є досконалим числом, символізує центральну точку рівноваги. Концепт «життєвої сили» репрезентують у французькій картині світу лексеми на позначення окремих духовних рис людини, зокрема: *candeur (f)*, *charité (f)*, *chasteté (f)*, *clémence (f)*, *condolérance (f)*, *cordialité (f)*; клітини – символу оновлення (*caryoplaste (m)*, *cellule (f)*, *copula (f)*); ментальної діяльності (*catharsis (f)*, *cerveau (m)*, *cervelet (m)*, *cogitation (f)*, *cognition (f)*, *concentration (f)*, *conception (f)*, *confiance (f)*, *conscience (f)*, *cérébral*); деяких форм різних релігій світу (*christianisme (m)*, *catholicisme (m)*, *cabale (f)*, *cabaliste (m, f)*, *chamanisme (m)*, *çivaïsme (m)*, *Coran (m)*), та християнських понять (*Caïn*, *Caleb*, *Christ*, *Crucifié*, *calvaire (m)*, *cantique (m)*, *comput (m)*, *concélébration (f)*, *concile (m)*, *confesse (f)*, *confession (f)*, *crucifix (m)*); поняття єдності (лексеми зі складником *co-* від лат. *cum* – «спільно», наприклад: *coexistence (f)*, *cofacteur (m)*, *cogérance (f)*, *cohabitation* та багато інших).

Літера *D* (четверта літера) складається із чоловічого (пряма вертикаль) і жіночого начал (дуга) та символізує двостатевий аспект Бога. Четверта в алфавітній системі літера *D* виражає надійну основу, цілісність, здатність ухвалювати правильне рішення, єдність. Число «чотири» є моделлю статичної цілісності, ідеально стійкої структури – квадрата, що зумовило його використання в різноманітних міфах про створення світу. Це число та будь-який його геометричний еквівалент позначають Абсолют і створений ним матеріальний світ. Отже, у французькому алфавіті літера *D* символізує завершеність, повноту, медитацію, Бога. Так, у французькій понятійній системі ініціаль *D* відтворює дуалістичне протиставлення Бог / диявол: *Dieu (m)*, *déesse (f)*, *démiurge (m)*, *déité (f)*, *déification (f)*, *défier*, *devin (m)*, *dévoit (m)*, *divin (m)*, *divinisation (f)*, *diviniser / diable (m)*, *démon (m)*, *démonisme (m)*, *démonomanie (f)*, *déréliction (f)*, *diablerie (f)*, *diabliesse (f)*, *diablotin (m)*, *déicide (m, f)*. Цей факт підштовхує нас до думки про взаємозалежність та взаємозв'язок цих аспектів буття.

Оскільки порядковий номер літери *E* в алфавітній системі – п'ять, вона віддзеркалює у французькій понятійній системі активність, енергію, емоційність, чуттєвість. Цифра 5 – універсальний символ людини і її п'яти почуттів (зір, слух, дотик, нюх, смак), вона також символізує медитацію, активний стан, багатоплановість. Його також пов'язують із любов'ю, здоров'ям, чуттєвістю, силою, органічним зростанням і серцем. Аналіз семантичного поля французьких слів із початковою літерою *E* підтвердив, що значна кількість таких лексичних одиниць відображає стан людських емоцій, зокрема: здивування, захоплення, зворушення – *ébaubir*, *émerveiller*, *ébaudir*, *éberluer*, *éblouir*, *ébouriffer*, *estomaquer*, *exaspérer*, *émotionner*, *émouvoir*, *ebranlement (m)*, *ébullition (f)*, *émoi (m)*, страх, занепокоєння, огиду – *exécrer*, *écoeurer*, *effarer*, *effaroucher*, *effrayer*, *endeuille*, *épeurer*, *épouvanter*, *énervé*, *effronde (adj.)*, злість – *endêver*, *endiable*, *endolorir*, *endurcir* тощо. Зауважимо, що до цієї категорії також належать слова з елементом *-esthésie (-esthésio)*, який походить від гр. *aisthesis* – «почуття, сприйняття».

Літера *F* (шоста літера) – усічена графічна форма літери *E*, тобто без нижньої

горизонтальної лінії. *Шість* – число союзу і рівноваги. Сутність цього числа виражає космічний закон єдності та боротьби протилежностей, гармонії і полярності чоловічого і жіночого начал. У різних культурах і традиціях наголошено на містичному зв'язку між цифрою 6 і свастикою. Графічна форма літери *F* дещо нагадує частину цього універсального символу простору. Ця літера також схожа на ключ (cleF) та символічно може позначати «ключ до дверей свого внутрішнього Я». У французькому алфавіті літера *F* традиційно символізує принцип Творіння (число днів творіння). Отже, представлений літерний знак символізує духовність, внутрішній вогонь, який дає енергію та силу людині на шляху до Істини і ключ до пізнання Духа, прихований у всьому живому. На лексичному рівні французької мовної системи ініціаль *F* репрезентує концепт «вогонь» у таких лексемах, як: *facule* (f), *fakir* (m), *falot* (m), *fanal* (m), *feu* (m), *flambant* (adj., m, f), *flambage* (m), *flambe* (f), *flambeau* (m), *flamber*, *flamboiement* (m), *flamboyer*, *flamme* (f), *flammèche* (f), *flammerole* (f), *foyer* (m), *forge* (f), *four* (m), *fougue* (f), *fourneau* (m), *frire*, *frit* (adj.), *friture* (f), *fumée* (f), *furole* (f). Літерний знак *F* відображає концепт «життя», реалізований через такі семантичні компоненти, як: «родина», «родинні зв'язки», «плодовитість», «сукупність», «єдність».

Літера *G* (сьома літера) своєю графічною формою схожа на літеру *C* (півколо), до якою додали поперечну лінію. Літера *G* також вказує на регенерацію (re-Génération), оскільки термін відновлення крові людини становить 7 років. У більш широкому сенсі символ *G* подвійний у своєму сприйнятті, він вказує як на народження, так і на смерть. Це поняття віднайшло своє відображення у вислові «померти, щоб відродитися», своєрідний плановий та навмисний геноцид (Génocide) Матері-Землі, яка добровільно «убиває» своїх дітей для еволюційного розвитку. Цифра 7 лежить в основі всієї еволюції людини, це число всесвіту, макрокосму, означає повноту і сукупність.

Концептуальний простір ініціалі *G* у французькій мовній картині світу складається загалом із мегаконцептів «породження», «життя», які репрезентують семантичний компонент «зародок» лексем *gaulis* (m), *gem-*

mer, *gemma* (f), *germe* (m), *germer*, *germinal* (adj.), *germinateur* (adj., m), *germination* (f), *germinatif* (adj.); *гени*, *pid*: *gène* (m), *généalogie* (f), *génératif* (adj.), *générateur* (adj.), *générique* (adj.), *genèse* (f), *génésiologique* (adj.), *génétiologique* (adj.), *genre* (m); лексеми зі складником *gamo* (від гр. *gamos* – «шлюб, союз»); народження: *génération* (f), *généthliaque* (adj.), *générier*, *génital* (adj.), *génitalité* (f), *géniteur* (adj., m), *gésine* (f), *gestant* (adj.), *gestation* (f), *graine* (f), *gravide* (adj.), *gravidique* (adj.), *gravité* (f), *grossesse* (f); лексеми зі складовою частиною *géo* (від гр. *genos* – «походження, початок»; зі складником *gune* (*gynèco*) (від гр. *gunê* – «жінка; зерно як символ життя, народження, відродження; плодючість, достаток» (Телицин, 1999, с. 186): *grain* (m), *granité* (adj.), *graine* (f), *granulaire* (adj.), *granularité* (f), *granulation* (f), *granule* (f), *granuleux* (adj.), *granuler*, *granulosité* (f), *granulométrie* (f), *grenailleur*, *grener*, *grenu* (adj.), *grenure* (f), *grumeleux* (adj.); земля – символ родючості (Телицин, 1999, с. 182–183): лексичні одиниці з елементом *géo* (від гр. *gê* – «земля»): *glèbe* (m), *grotte* (f), *guéret* (m) *та ін.*; «пых»: *gambade* (f), *gambader*, *gambette* (m), *gambille* (f), *gambiller*, *gargouillade* (f), *gazer*, *geste* (m), *gigotement* (m), *gigoter*, *grimpe* (f), *grimpée* (f), *grimper*, *guéer*, *guibole* (f), *guibolle* (f) тощо; «молоко», що символізує первісну субстанцію народження життя на землі взагалі (Телицин, 1999, с. 314): лексеми з компонентом *galact* (*galacto*) (від гр. *gala*, *galaktos* – «молоко»).

Літера *H* (восьма літера) символізує підйом, підйом до вищих сфер Буття. Згідно з графічним образом (дві паралельні вертикальні лінії, поєднані одна з одною горизонтальною рисою), літера *H* схожа на частину сходів на вершину. Вона символізує необхідність послідовних кроків у навчанні. Це так звана частина «сходів Якова», якими люди або піднімаються угору, або спускаються вниз. Кожен подоланий рівень символічно відбиває зв'язок між двома вертикальними лініями, тобто взаємний перехід між Матерією і Духом, міст між Людським і Божественним. Це також представлення пов'язаних одна з одною двох «душ-сестер» (які з'єднані горизонтально), що йдуть однією дорогою, без прямого контакту.

Восьма за порядковим номером літера *H*, схожа на стрічку Мебіуса, позначає мате-

матичний знак нескінченності, що циклічно обертається. Це поняття, імовірно, графічно можна відобразити за допомогою двох паралельних вертикальних ліній, які не мають ні початку, ні кінця, та горизонталі, що ілюструє періодичні повернення до самого себе. Початкова монограма *H* уособлює такі поняття, як: «з'єднання», «сукупність», «цілісність»: *happe (f), happer, harde (f), harder, harpage (m), harpe (f), harpon (m), herméticité (f), houppé (f)*; лексеми зі складником *holo* (від гр. *holos* – «цілісний, повний»): *holoèdre (m), hologramme (m)*; лексеми з елементом *homo* (від гр. *homos* – «подібний, однорідний»): *homogène (adj.), homogénéité (f)*; «гармонія»: *harmonie (f), harmonieusement (adv.), harmonieux (adj.), harmonique (adj., m), harmoniquement (adv.), harmonisation (f), harmoniser, harmoniste (m, f)*. Представлені значення зумовлені символічними конотаціями графічної форми літерного знака *H*, де маленька горизонтальна лінія відтворює своєрідний місток, зв'язок між двома базовими симетричними вертикальними лініями.

Ініціал *H* також відображає поняття «опора», що має вертикальні лінії, які на матеріальній площині відображені в літерному знаку *H*: *haie (f), hampe (f), hast (m), hâte (f), hauban (m), hélice (f), hiloire (f)*; «підйом», «піднімання»: *halage (m), haleur (m), haler, hausse (f), haussement (m), hausser, haute (f), héberge (f), hissage (m), hisser, hourd (m)*. Представлені значення зумовлені подібністю графічної форми знака *H* зі сходами, які символізують рух нагору, підйом.

Лексико-семантичний аналіз слів, що містять початкову літеру *H*, засвідчив співвіднесеність із такими поняттями, як «людина»: *hominidés (m, pl.), hominime (m, adj.), hominisation (f), homo (m), hommasse (adj.), homme (m), humain (adj.), humanisation (f), humaniser, humanisme (m), humanité (f)*; «вода»: лексеми з компонентами *hydr-* (від гр. *hudôr* – «вода») та *hygro-* (від гр. *hugros* – «вологий»); «сонце»: *hâle (m), haler, halo (m)*, лексичні одиниці з елементом *héli-* (*hélío-*) (від гр. *hêlios* – «сонце»): *hélique (adj.), héaliathème (m), héliofuge (m), héliomarin (adj.), héliophile (adj.), héliopile (f)*.

Отже, семантичне поле ініціалі *H* у французькій мові є багатозначним, що значною мірою зумовлено цифровим значенням та

формою літери-символу, зокрема з поняттями: «опора», що репрезентують дві симетричні вертикальні лінії, сукупність; «зв'язок» – вертикальна лінія, що єднає дві горизонталі; «піднімання», бо нагадує собою сходи.

Літера *I* (дев'ята літера) – фалічний символ, який, на відміну від літери *G*, що символізує самоzapлiднення, означає зовнішнє заплiднення. Знак *I* вказує на осіменіння Духом. Людина повинна хотіти бути заплiдненою духовним зерном, щоб розвиватися й рости. Невипадково представлена літера має дев'яту позицію у французькому алфавіті, оскільки цифра 9 має форму плоду, проростання після заплiднення. Омофонія у французькій мові цифри 9 і прикметника *neuf* – «новий» якраз і свідчить про аспект осіменіння, символу вічного народження. Отже, літерний знак *I* може символізувати плід, першість, нові знання, духовне зерно. У лексичній системі французької мови цей концепт виражено лексемами, пов'язаними загальною семою «початок», а саме: *incipit (n), incipient (n), intial (adj.), initiale (f), innéité (f), innovation (f), incise (f), innover* тощо. Оскільки у французькій мові значна кількість слів із початковою *I* мають назви хвороб кишкового тракту та серця – життєво важливих органів людини (*ictus (m), ictère (m), iléite (f), iléus (m), isophagie (f), infarctus (m), ischémie (f)*), а також слова з елементом *iatre* (від гр. *iatros* – «лікар»), дієслова *ingérer, inoculer*, літера *I* також символізує концепт «життя».

Графічний образ літери *J* (десята літера) схожий на струмінь, може бути розгорнутий у пряму (Матерія), криву (Дух) і крапку (внутрішнє Зерно). Це символ цікавості та пошуку натхнення. Справді, літера *J* схожа на знак питання у дзеркальному відображенні. Знак *J* є початковою літерою французького слова *Jeunesse* (молодість): дітям усе цікаво. Цей літерний знак також є символом людського Я (*Je*), «гри» (*Jeu*), яку повинна прийняти Людина для того, щоб віднайти в собі Творця. Цікавість є фундаментальним принципом людської еволюції, отже, її десяте місце у французькому алфавіті є виправданим, позаяк цифра «один» представляє людину, індивіда, ототожненого з «нулем», тобто з нескінченністю. На іншому рівні *J*, як початкова літера французького слова *Jesus* (Ісус), позначає

Аватар – зішестя божества на землю у втіленій формі, сіяча, який розкидає свої «зерна мудрості» у всі часи і на всі простори. Підсумовуючи викладені вище символічні значення літери *J*, можна припустити, що цей літерний знак виражає цікавість, натхнення, людське «Я», наближення до духовної природи світу. У французькій мовній картині світу ініціал *J* передає поняття «матеріальна опора», що має вертикальну структуру, зокрема: *jalon* (*m*), *jalonner*, *jambage* (*m*), *jambe* (*f*), *javeline* (*f*), *javelot* (*m*), *jonc* (*m*), а також предмети, що мають округлі форми: *jante* (*f*), *janter*, *jarretelle* (*f*), *jarreter*, *jarretière* (*f*), *jatte* (*f*) та інші. Цей факт мотивований, на нашу думку, графічною формою знака, який містить базову вертикальну (опора) та криву (округлі форми) лінії. В образно-понятійній картині світу літера-ідеограма *J* відображає концепт «цікавість», що розкривається за допомогою таких понять, як «молодість»: *jeunabre* (*adj.*), *jeune* (*adj.*, *m*, *f*), *jeunesse* (*f*), *jeunet* (*adj.*, *m*, *f*), *jeunisme* (*m*), *jeuniste* (*adj.*), *jeunot* (*m*, *f*), *jouvence* (*f*), *jouvenceau* (*m*), *junior* (*adj.*, *m*, *pl.*), *juvénile* (*adj.*), *juvénilité* (*f*); «радість», «веселощі»: *joice* (*adj.*), *joie* (*f*), *jovial* (*adj.*), *jovialité* (*f*), *joyeuseté* (*f*), *joyeux* (*adj.*), *jubilation* (*f*), *jubilatoire* (*adj.*), *jubiler*; «гра»: *jeu* (*m*), *jouailler*, *jouer*, *joueur* (*adj.*, *m*), *jouet* (*m*), *joujou* (*m*) тощо.

Літера *J* представляє й дихотомічні поняття, наприклад: «віра», «божество» / «зрада», «обман», «чаклування», реалізовані в таких лексемах, як *Jésus* / *Judas*, *janicoton* (*interj.*), *jetteur* (*m*), *jettatore* (*m*), *jettature* (*f*), а також у словах, що позначають жовтий колір: *jaunâtre* (*adj.*), *jaune* (*adj.*, *m*), *jaunir*, *jaunissement* (*m*), *jonquille* (*adj.*, *m*). Відзначимо, що в символіці жовтий колір має двоїсту природу: з одного боку, він уособлює сонце, інтелект, віру й божество, із другого – зраду, обман, євреїв, еретиків, Іуду (Купер, 1995, с. 362). До речі, лексеми із семою «єврей» також мають ініціал *J*: *Juif* (*adj.*, *m*), *Juive* (*f*), *juiverie* (*f*) тощо. Отже, літерний знак *J* у сучасній французькій мовній картині світу відображає цікавість, що репрезентує молодість, гру, радість. Вод-

ночас літера *J* є ідеограмою таких понять, як «справедливість», «з'єднання», «базикання», «міра», «віра», «зрада».

Висновки. Літера – це складний графічний образ алегоричного, метафоричного порядку, який репрезентує та розкриває феномени матеріального й духовного світів. Алфавіт являє собою упорядковану систему літерних символів, або кодів, здатну передавати мовну картину конкретної лінгвокультури. Кожна алфавітна система заснована на символічній теорії форм та числових значень. Семантичне поле більшості літерних знаків, які ми проаналізували в межах статті, повністю відбивають символічні конотації відповідних графічних форм та числових значень. Літери відображають ті числові поняття, які закладено в основні цифрові символи. Їм притаманні такі універсальні метафоричні конотації: *A* – початок, вибір, активність, *B* – нескінченність, рівновага, *C* – свобода, циклічність, *D* – цілісність, завершеність, повнота, *E* – людина, чуття, *F* – активність, енергія, духовність, *G* – знання, духовне зерно, життя, *H* – людина, нескінченність, зріст, *I* – першість, духовне зерно, знання, *J* – нескінченність, натхнення, дух.

Літерні знаки французького алфавітного письма, будучи природними геометричними формами, усередині графічної системи не тільки репрезентують певний символічний образ, а й відтворюють окремі числові значення, функція яких полягає в розкритті й усвідомленні найважливіших для конкретної культурно-історичної спільноти понять буття. У ментальному просторі числовий та лінгвістичний види свідомості взаємопов'язані. Отже, числовий аналіз літер є одним із фундаментальних, що розкриває онтологічну структуру світобудови.

Представлене дослідження відкриває перспективу подальших наукових розвідок, зокрема вивчення комунікативно-прагматичних, структурно-семантичних особливостей літерних знаків у сучасному французькому медійному й інших видах дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

- Джелилов А.** Буквенный символизм в арабо-мусульманской мысли. *Україна – Єгипет: проблеми вивчення мови, історії, культури та економіки* : матеріали I Міжнародної наукової конференції». Київ, 2014. С. 64–68.
- Заренков Н.А.** Слово, число и семиотическая теория жизни. Москва : URSS, 1999. 84 с.
- Ирхин В.Ю., Кацнельсон М.И.** Уставы небес. 16 глав о науке и вере. Екатеринбург : У-Фактория, 2000. 512 с.
- Купер Дж.** Энциклопедия символов. Москва : Золотой век, 1995. 402 с.
- Энциклопедия символов, знаков, эмблем / под ред. В.Л. Телицына, В.Э. Багдасаряна, И. Б. Орлова. Москва : Локид-Пресс ; Рипол Классик, 2005. 490 с.

REFERENCES

- Dzhelilov, A.** (2014). Bukvennyj simvolizm v arabo-musul'manskoj mysli [Letter symbolism in Arab-Muslim thought]. *Materiali I Mizhnarodnoï naukovoï konferencii "Ukrayina – Yegipet: problemi vivchennja movy, istoriyi, kul'turi ta ekonomiki"* – *Proceedings of the 1st International Scientific Conference Ukraine-Egypt: Problems of Language, History, Culture and Economics*. Kyiv [in Russian].
- Zarenkov, N.A.** (1999). Slovo, chislo i semioticheskaja teorija zhizni [Word, number and the semiotic theory of life]. Moscow : URSS [in Russian].
- Irhin, V.Ju., & Kacnel'son, M.I.** (2000). Ustavy nebes. 16 glav o nauke i vere [The Charters of Heaven. 16 chapters on science and faith]. Ekaterinburg : U-Faktorija [in Russian].
- Kuper Dzh., (1995). Jenciklopedija simvolov [Encyclopedia of symbols]. Moscow : Zolotoj vek [in Russian].
- Telicyna, V.L., & Bagdasarjanja, V.J., & Orlova, I.B.** [Ed.]. (2005). Jenciklopedija simvolov, znakov, jemblem [Encyclopedia of symbols, signs, emblems]. Moscow : Lokid-Press, Ripol Klassik [in Russian].